

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԴԱՏԱՍՏԱՆԻՆ

ՊԱՅԻՔԱՐԻ ԻՄԱՍՏԸ

Հ Ր Ա Տ Ա Ր Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

«ՅՈՒՍԱՐԵՐ» ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԳԱՀԻՐԷ — 1954

32
2 31

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԴԱՏԱՍՏԱՆԻՆ

ՊԱՅԳԱՐԻ ԻՄԱՍՏԸ

2554
3/5

Հ Ր Ա Տ Ա Ր Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

«ՅՈՒՍԱՐԵՐ» ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԳԱԶԻՐԷ — 1954

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԴԱՏԱՍՏԱՆԻՆ ...

(ԱՆՊԱՏԻ ՊԱՅՔԱՐԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ...)

Տիրանալով մեր ջիզերուն, պիտի աշխատինք, որքան
հնար է, ըլլալ ստանախրաւ և գէպքերը ներկայացնել
այնպէս, ինչպէս որ անոնք տեղի ունեցան եղիպտոսի մէջ,
Մայիս 28ի տօնակատարման առնչութեամբ:

Բազդատարար դիրքին պիտի ըլլայ այս աշխատանքը
կատարել մանաւանդ այսօր, որովհետեւ, բացառութիւն
ըլլալով միայն այս անգամ, հակառակորդը հրապարակ ի-
ջաւ իր բուն կերպարանքին մէջ և բարձրաձայն խոստո-
ւմանցաւ, որ, այս՛, դիմած է ու պիտի դիմէ բոլոր մի-
ջոցներուն, պիտի օգտագործէ իր բոլոր կապերը, նաև
ժողովուրդներ պիտի տայ երկրի Իշխանութեանց, զերազոյն
նպատակ մը հետապնդելով — ԽՍՓԱՆԵԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԱՆԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒՄԸ:

Մենք մեր հակառակորդին հանդէպ յարգանք երբեք
ունեցած չենք:

Հակառակ մեր բովանդակ ճիշդին, այդ յարգանքը
մենք անկարող եղած ենք պարտադրել մեզի:

Երկար տարիներ կողք-կողքի ապրելով և հանրային
կեանքի մէջ զինք մօտէն ուսումնասիրելով՝ մենք բազմա-
թիւ արատներ նշմարած ենք իր մէջ և այդ պատճառով
ընդմիջաբաշտած և հօգիտով բաժնուած ենք իրմէ:

Սակայն այն, ինչ որ ա՛յս անգամ նշմարեցինք, վեր

էր, դուրս էր, հեռու էր մեր բոլոր ենթադրութիւններէն:

Մենք գիտէինք, որ հակառակորդը անծայր ատելութեամբ կ'ատէ Գաշնակցութիւնը, կ'ատէ մեր դաւանանքը:

Գիտէինք, որ նոյն ատելութեամբ կ'ատէ մեզ՝ ողջ գաշնակցականներս:

Այս ատելութիւնը աւելի ազդու դարձնելու համար, հակառակորդը, գիտէինք նաև այս, երբեմնապէս սէր կը կեղծէ գէպի մեր մեծ նահատակները եւ անոնց կատարած գործերը:

Ստեփան Կոչ, ինչ որ լրբի կերպով շէինք գիտեր մինչև այսօր, այդ հետեւեալն էր.

ԱՌԱՋԻՆ.— Զէիմ գիտեր, քէ ռամկավար կոչուած «կուսակցութեան» մէջ մարդկային արժանապատուութեան ու պարկեշտութեան յետին նշոյլն իսկ չկայ:

ԵՐԿՐՈՐԳ.— Զէիմ գիտեր, քէ այն անպատիւ գործերը, որ ռամկավար կոչուած «կուսակցութիւն»ը ցարդ կը կատարէ զաղտնի, ասկէ ետքը որոշած է կատարել բաց ու երազարկով:

ԵՐԿՐՈՐԳ.— Զէիմ գիտեր, վերջապէս, քէ ռամկավար կոչուած «կուսակցութիւն»ը անամական ատելութիւն ունի դէպի այն ծով-արիւնք, որմէ մայիսեան նուիրակն օր մը ծնունդ առա հայ ցեղի յաւերժութիւնը յորեքդարոյ յաւեւ պաշտօնի ետագոյնը:

Դաւանք փաստերուն:

1920 Նոյ. 29 բուլլետեններու կողմէ կը նկատուի այն թուականը, երբ ռուսական զօրքերը Հայաստան մասն, խորտակեցին մեր հայրենիքի անկախութիւնը, հոն խորհրդային կարգեր հաստատեցին եւ այդ թուականէն այս կողմ մեր երկիրը հռչակեցին Ռուսիոյ մէկ անբաժան մասը:

Բուլլետիզմը մեր Մանուկ Հանրապետութեան խորտակումով չզոհացաւ:

Այն ենթադրութեամբ, թէ այդ Հանրապետութիւնը օր մը նորէն կրնայ վերահաստատուել, Բուլլետիզմը 1920 Նոյ. 29էն այս կողմ ամենէն կատարող պայքարը կը սա-

նի մեր հայրենիքի ԱՆԿԱՅՈՒՄԻՒՆԸ խորհրդանշող ՄԱՅԻՄ 28ի դէմ:

Այս պայքարին մէջ Բուլլետիզմի հետ են իր բոլոր ուղեկիցները՝ ռամկավար, հնչակեան եւ այլ ամէն զոյնի բլուիճիները:

Այս պայքարին մէջ Բուլլետիզմը օգտագործեց նաև Մայր Աթոռը՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Զ. ի ստորագրութեանը տակ Մայիս 28ի դէմ էջմիածինէն կոնզակ յղելով արտասահմանեան բոլոր թեմերուն:

Չկայ գաղութ մը, ուր ամենէն բուն պայքարները տեղի ունեցած չըլլային Մայիս 28ի շուրջ:

Այդ պայքարները տեղի ունեցան նաև Եգիպտոսի մէջ, միշտ այս կամ այն չափով փոթորկելով մեր Հանրային կեանքը եւ երկրի Իշխանութեան ուշադրութիւնը մեր ներքին վէճերու վրայ հրաւիրելով:

Այս պայքարները շորս տարբեր փուլերէ անցած են Եգիպտոսի մէջ:

Աղլընարար ուղեկիցները կը ձգտէին սոնակատարել միայն Նոյ. 29 եւ Մայիս 28ի սոնակատարութիւնը խաղախափանել:

Երբ տեսան, որ անկարելի է այս, յօժարեցան, որպէսզի միտածանակ սոնակատարուի թէ՛ Նոյ. 29 եւ թէ՛ Մայիս 28ը:

Տեսնելով, որ նաև այս խաղը պիտի չանցնի, ստաջարի բերին շոնակատարել ո՛չ Նոյ. 29 եւ ոչ ալ Մայիս 28ը:

Ընդգիծութեան հանդիպելով իրենց նաև այս ստաջարիկն մէջ՝ անոնք իրենց բովանդակ ճիղբով լարուեցան Մայիս 28ի դէմ:

Այլանդակ ձևով այս պայքարը տեղի ունեցաւ մանաւանդ անցեալ տարի. ժողովայնի արուեցան Իշխանութեանց, հարցաքննութիւններ եղան, գաղութը խոտիքի օրեր սպրեցաւ, բայց ի վերջոյ կարելի եղաւ պարզել ամէն բան եւ արժանապայել կերպով Հայաստանի անկախութեան տարեգարձը սոնակատարել:

Կենթադրուէր, թէ անցեալ տարուան զգաստացու-

ցիէ դասէն ետք, մեր հակառակորդները այլևս պիտի խաղաղին թոյլ տալով, որ աշխարհացրիւ հայութիւնը, գլխաւորութեամբ իր Ազգային Իշխանութեանց, զազուութեամբ մէջ պաշտօնագէտ տօնակատարէ համազգային իր Մեծ Տօնը՝ Մայիս 28ը:

Միայն ձեռք:

Բացառիկ աստիճանով եւ ամենէն ստորին դէպքերով պայքարը Մայիս 28ի դէմ վերսկսու մանաւանդ այս տարի:

Սկզբնական շրջանները ամենէն գլխաւոր փաստերը: Դէպքի բացառիկ բնոյթը նկատի առնելով՝ մենք զայն որոշեցինք սեփականութիւնը դարձնել բովանդակ զաղթաշարժի:

Որպէսզի մեր պատմելիքը լրիւ յստակ ըլլայ, յայտնենք, որ Գահիրէի Ազգ. Իշխանութիւնը կը գլխաւորէ թեմիս Առաջնորդ Մամբրէ արքեպ. Սիրունեանի նախագահութեանը տակ զործող Քաղաքական ժողովը, եօթը անդամներէ բաղկացած, ատենապետ ունենալով պ. Հր. Նասիպեանը:

Այս եօթը անդամներէն միայն երկուքը կուսակցականներ են՝ Լեւոն Տէր-Ասատուրեան (դաշնակցական) եւ Մեարոյ Գույումճեան (սոմալիզմ):

Քաղաքականի մնացեալ անդամները, մէջը նաեւ պ. Ատենապետը հաշուելով, որիւէ կուսակցութեան չեն պատկանիր:

Ի՞նչպէս սկսու պայքարը:

Գահիրէի Գալուստեան Վարժարանի Հոգարարձութիւնը նամակով մը կը դիմէ Ազգ. Իշխանութեանց եւ կը խնդրէ սուլ իրեն ցանկը Վարժարանին կողմէ տօնուելիք տօնական օրերու:

Քաղաքական ժողովը իր 1954 Փետր. 23ի նիստին մէջ քննութեան կ'առնէ Հոգարարձութեան նամակը եւ անուն առ անուն կը ճշդէ այն տօները, որ պիտի տօնուին Վարժարանին կողմէ:

Երբ հերթը Մայիս 28ին կուգայ՝ մէջ կը ծագի ժողովին մէջ. այն միտքը կ'արձարձուի, թէ Մայիս 28ը բա-

ղաքական բնոյթ ունենալով, իսկ մենք կրօնական համայնք ըլլալով՝ այդ օրը Ազգ. Իշխանութեանց կողմէ եւ մեր Վարժարաններու մէջ պէտք չէ որ տօնուի:

Հոս Քաղաքականի դաշնակցական անդամը՝ ընկ. Լ. Տէր-Ասատուրեան՝ բուն կերպով կ'ընդդիմանայ եւ երկարօրէն կը բացատրէ, թէ ինչո՞ւ Մայիս 28ը իրբու համազգային տօն մը, որ իր մէջ կը խորհրդաւորէ մեր պատմութեան վեց խաւար ու ստրկական դարերու ազատութեան տենչը, պէտք է որ տօնակատարուի համայն հայութեան կողմէ եւ համայն զաղթաշարժի մէջ:

Ընկ. Լ. Տէր-Ասատուրեան կը յիշեցնէ միտմամբնակ, որ երկրի Իշխանութիւնները, լուսպէս զիտնալով մէկուեկ, թէ Հայաստանի անկախութիւնը խորհրդաւորող Մայիս 28ը դերականցօրէն բաղաքական բնոյթ ունի, ցարզ ԱՐԳԻԱՅԸ ՉԵՆ այդ թուականին տօնակատարմամբ, այլ ԱՐՏՕՆԱՄԵՆ են զայն:

Մեր ընկերը կը խնդրէ օր առաջ տօնակատարման որոշում անել ու նաեւ այս տարի Հայաստանի անկախութեան թուականը տօնակատարել այնպէս, ինչպէս որ տօնակատարած ենք անցեալին մէջ, կանխելու համար տխուր արարքները այն անպատասխանատու մարզոց, որոնք անցեալ տարի զաղտնօրէն կը զործէին Մայիս 28ի դէմ...

Մեր ընկերը՝ խօսքը կը վերաբերէր այն ժողովարանին, որ անցեալ տարի մութ ու մերու կողմէ արտած էին երկրի Իշխանութեանց՝ Մայիս 28ի եւ Դաշնակցութեան դէմ...

Հոս, ժողովին մէջ իսկ, իրբու արձադանդ մեր ընկերը՝ այս խօսքին, մէկէն եւ անսկիակալարար, հետեւեալ երկակասութիւնը սեզի կ'ունենայ.

ՄԵՍՐՈՊ ԳՈՒՅՈՒՄՅԱՆ (սոմալիզմ).— Այն մարդիկը, որոնց կ'ակնարկէի դուք, երբեք մնալուստախաճառու մարդիկ չէին:

Լ. ՏԵՐ-ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ.— Հապա ի՞նչ էին, այդ մարդիկը կը նմանա՞մ:

Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՅԱՆ.— Այո՛, սեճք էին:

Լ. ՏԵՐ-ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ.— Մե՛նք կ'ըսէ՛ք, որո՞նք են այդ «աննեք»:

Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ.— Մե՛նք...

Լ. ՏԵՐ-ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ.— Բայց ինչո՞ւ անուն չտալ:

Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ.— Ե՛ս էի դիմողը, մե՛նք է՛իմք, եւ եթէ այսօր հոս չորոշուի Մայիս 28ը չունակարելի, ապա տարի եւս պիտի դիմենք. անցեալ տարի չյաջողեցանք, որովհետեւ ուշ դիմեցինք, այս տարի անելի շուտ պիտի դիմենք...

Լ. ՏԵՐ-ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ.— (ժողովականներուն դիմելով).— Կը լսե՞ք, քէ ի՛նչ կը յայտարարէ. ուրեմն աստ՛նք էին հեղինակները անցեալ տարուան ժուռնալին. անցեալ տարի կ'ուրանային, մինչ այսօր կ'ընդունին...

Ռամկավար ներկայացուցչի անակնկալ յայտարարութիւնը ցնցող սպասութիւն կը ստրճէ Քաղաքականի բոլոր անդամներու եւ, ի հարկէ, առաջին հերթին մե՛ր բնկերջ վրայ:

Ռամկավարները նաեւ երէկ ժողովայինը կուտային եւ մասնաշաղկան դորձեր կը կատարէին. սակայն այս ամէնը կ'ընէին ցաղանի եւ այս կարգի հերոսակա՞ն դորձերով չէին հպարտանար...

Մինչ այսօր հպարտանջով ու բարձրաձայն կը յայտարարեն, որ, այո՛, ժողովայինը տուած են երէկ ու պիտի տան նաեւ ասիկէ ետք...

Մեր հանրային բարոյականի համար եւ մեր հանրային կեանքի մէջ ամենէն մտահոգիչը այս երևոյթն է ասա...

Բիւրիցս անիծեալ Բոլշևիզմը բերաւ այս բարոյականը մեզի, Լենինի բերնով բարձրաձայն յայտարարելով, թէ յեզափոխական ու բոլշևիզմ չէ՛ ան, ով չեկիտա ու մտանիչ չէ...

Այս սպականութիւնը հայ կեանքի մէջ բերաւ ցեխէ, սիդմէ եւ արիւնէ շողախուած Բոլշևիզմը, հակառակորդի դէմ սուրը հռչակելով պայքարի ԲՈՒՈՐ դէնքերը...

Ռամկավար Մ. Գույումճեանի յայտարարութիւնը լսելով թէ՛ թե՛ս Առաջնորդը՝ Մամբրէ արքեպ. Սի-

րունեան եւ թէ Քաղաքականի տեսնապետը՝ պ. Հր. Նասրպեան, կը դիմեն ուսկավար ներկայացուցչին, խնդրելով իրմէ, որ այս տարի նման դիմումներ չկատարուին, թէյլ տարվ, որպէսզի մեր ներքին խնդիրները մե՛նք կարգադրենք...

Այս բոլորը գիտնալով մէկտեղ, մենք նորէն նախապատրաստուած չէինք այն քայլին, որուն մեր հակառակորդ կոչուածները պիտի դիմէին՝ ներքնաբար ձախողելի եւ իրենց «դատ»ը Ազգ. Իշխանութիւններէ ներս ստնալ տալի ետք:

Պատմութիւնը շատ է երկար, պարտադրուած ենք սեղմ ըլլալ:

Բաւական ճիշ սպասելի ետք, կարելի կ'ըլլայ հարցը իր բնականն հունին մէջ դնել եւ Հայաստանի անկախութեան տօնակատարման խնդիրը վերստահել թե՛ս Առաջնորդին, ինչպէս որ կ'ուած է անցեալին մէջ:

Այս որոշումով պարզ էր ինքնին, որ Մամբրէ արքեպ. Սիրունեան, հին դիմակը եւ գոյութիւն ունեցող կարգը անխփոխ պահելով, Մայիս 28էն առաջ իրեն երկնակայ հաստատութեանց հրահանգ պիտի տայ տօնակատարելու Մայիս 28ը՝ անկախ Հայաստանի հիմնադրման թուականը:

Ու ճիշդ հասկէ կը սկսի այն անպատիւ ու քստմեկի ուսկավարապատումը, որ իր նախընթացը չունի անգամ ժողովներով այնքան հարուստ ուսկավար «կուսակցութեան» հերոսակա՞ն անցեալին մէջ:

Ազգային ճակատի վրայ ձախողելով՝ մեր քաջերը իրենց չունը կ'առնեն ներքին Գործոց նախարարութեան մէջ, փորձելով կուսավարական միջնադարի թափանչ անկախութեան սարքարձի տօնակատարումը:

Եւ ասա օրին մէկը հարցաքննութեան համար Իշխանութեանց ներկայացուցչները Առաջնորդարան կուգան, հոն Առաջնորդը չդանելով՝ իր բնակարանը կ'երթան եւ դինք բնակարանին մէջ կը հարցաքննեն:

Այս հարցաքննութեանց ետք, Իշխանութիւնները մեր

ներկայացուցիչները կը հրաւիրեն եւ անոնցմէ լուսարանութիւններ կը խնդրեն:

Ու նոս կը պարզուի, որ ՄԱՅԻՄ ՉՏԻ եւ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ գէժ ժուռնալ ծրարուած է, որուն տակ կան ստորագրութիւնները հետեւեալ անձերու, —

1. — ՄԵՆՐՈՊ ԳՈՒՅՑԻՄ ՃԵԱՆ (նամկավար պարագլուխ, Գահիրէի Քաղաքական ժողովի անդամ):

2. — Է. ՓԱՓԱՋԵԱՆ (նամկավար պարագլուխ, Գահիրէի Թեմական ժողովի անդամ):

3. — Հ. ԳԱՐԱՅԵԱՆ (նամկավար պարագլուխ, Գահիրէի Թեմական ժողովի անդամ):

4. — ՏՈՔԹ. Խ. ՍՈՂԻԿԵԱՆ («չէզոք», Գահիրէի Թեմական ժողովի անդամ եւ նախորդ Քաղաքականի ատենակալն):

Իրենց ժուռնալին մէջ այս վաստակները Իշխանութեանց հետեւեալը կը յայտնեն.

ա. — Դաշնակցութիւնը միապետական, արքայական կուսակցութիւն մըն է եւ սերտ կապեր ունէր գահընկէց Զարուք քագառքի արքունիքին հետ:

բ. — Դաշնակցութիւնը հակաժողովրդավար կազմակերպութիւն մըն է եւ կը գործէ բռնութեամբ:

գ. — Բռնութեամբ կ'ուզէ պարտադրել տօնակատարութիւնը նաեւ Մայիս 28ի, որուն դէմ Ազգ. Իշխանութիւնները որոշում ունին:

դ. — Մայիս 28ի տօնակատարման դէմ են անձնապէս նաեւ քեմիս Առաջնորդը՝ Մամբրէ արքեպ. Սիրունեան եւ Քաղաքական ժողովի ատենակալները՝ պր. Հրանտ Նասիպեան:

Որքան մենք գիտենք, այս չորս քաջերէն երեքը, բացառութեամբ «չէզոք»ի (տաքթ. Սողիկեան), ոչ միայն տեղական պարագլուխներ են, այլ եւ համակուսակցական ու համազարգութաբիրն...

Այլ խօսքով՝ «կուսակցութեան» ատաջնարդութիւնն է, որ իր ստորագրութիւններով փութած է քսամենչի ժուռնալի ծր տակ...

Եւ որ ամենէն ընդվզեցուցիչն է, մեր արիները ժուռ-

նալին տակ փութած են Ազգին պատկանող ախոյոսներով, — Թեմականի անդամ, Քաղաքականի անդամ...

Կարծես համայնքը այս ախոյոսները իրենց տուած բլլար՝ զաննք ժուռնալներու մէջ՝ օգտագործելու համար...

Իրենց խօսքին տակի կշիռ տուած բլլալու համար՝ չեն քաշուած իրենց սեւ անունները յարգանք պարտադրող ախոյոսներով չբեղազարդելու, բռնի ուղեւորով, թէ իրենք պարզ ժուռնալիներ չեն, այլ... Ազգին ընտրեալներն են:

Իշխանութեանց մեր ներկայացուցիչները հետեւեալ պատասխանը կուտան.

ա. — Դաշնակցութիւնը իր դաւանանքով միապետական կազմակերպութիւն մըն է եւ իբրեւ այդպիսին երբեք յատուկ կապեր ունեցած չէ գահընկէց քագառքի արքունիքին հետ: Այդ արքունիքի բոլոր դիւանները այսօր Իշխանութեանց տրամադրութեան տակ են եւ այդ Իշխանութիւնները գիտեն, որ Ժուռնալին հեղինակները սուտ կը խօսին ու կը զրպարտեն մեզ:

բ. — Դաշնակցութիւնը հակաժողովրդավար կազմակերպութիւն մըն է եւ երբեք բռնութեամբ չի գործեր. հիշք հակառակը. ամենէն ժողովրդավար կազմակերպութիւններէն մէկը բլլալով՝ Դաշնակցութիւնը կը պայքարի բռնատիրական սկզբունքներու եւ կազմակերպութեանց դէմ:

գ. — Ազգային Իշխանութիւնները որոշում չունին Մայիս 28ի դէմ, ուստի կատարեալ զրպարտութիւն է բռնի, թէ Դաշնակցութիւնը որոշած է բռնութեամբ Մայիս 28ը տօնակատարել: Ճիշդ հակառակը. Ազգային Իշխանութիւնները որոշում ունին տարիներէ ի վեր գործադրուող կարգը անփոփոխ պահել, որ բռնի է՝ քեմիս Առաջնորդ Մամբրէ արքեպ. Սիրունեանի հրահանգով Մայիս 28ը տօնակատարել:

դ. — Ճիշդ չէ, թէ անձնապէս քեմիս Առաջնորդը՝ Մամբրէ արքեպ. Սիրունեան եւ Քաղաքականի ատենակալները՝ պր. Հրանտ Նասիպեան դէմ են Մայիս 28ին: Ճիշդ

հակառակը. Քաղաքականի տոնապետը՝ պր. Հր. Նա- սիպեան՝ Քաղաքականի պաշտօնական նիստին մէջ դառ- նալով *Ժուռնալ* ստորագրողներէն ռամկավար ներկայա- ցուցչին՝ պր. Մ. Գուլումանին, քսած է անոր, որ ինք չ'ուզեր իր ձեռներով կրակէն շագանակ հանել ռամկա- վարներու համար, առ այդ կը յորդորէ վերջ տալ Մաշիս 28ի դէմ ձեռնարկուած իրենց պայքարին, իսկ ինչ կը վե- րաբերի քեմիս Առաջնորդին՝ Մամբրէ արհեստ. Սիրուն- եանի, ամէն տարի իր հրահանգով է, որ Ազգ. Հաստատու- քիւնները հոս՝ Եգիպտոսի մէջ՝ Մաշիս 28ը կը տօնակա- տարեն:

Մեր ներկայացուցիչներու յայտարարութիւնները Իշ- խանութիւնները մէկիկիմէկիկի կ'արձանագրեն, իրենց վե- րապահուած ձեւերով հարէն կը ստուգեն ու կը համոզ- տին վերջնապէս, որ այդ յայտարարութեանց մէջ չկայ ոչ իսկ մէկ բառ, որ համապատասխան չըլլար իրականու- թեան:

Իշխանութիւնները, ի միջի ալլոց, կ'ուզեն մեր ներ- ցալացուցիչները լսել նաեւ այն մասին՝ թէ ի վերջոյ ո՞ր է ինքզին ծանրութիւնը, ինչո՞ւ այսքան սուր կ'իրթեր ու բռնուս պայքարներ կան Մաշիս 28ի շուրջ. ինչո՞ւ չարաթ- ներէ ի վեր զանազաններ Իշխանութիւնները կը զբաղեցնեն այս հարցով, նպատակ ունենալով Մաշիս 28ի տօնակա- տարումը խախտել:

Իրենց կը պատասխանուի.

— Մաշիս 28ը անկախ Հայաստանի հիմնադրման քուականն է. դարեր շարունակ տիրապետուած ժողովուրդ մը ըլլալով՝ 1918 Մաշիս 28ին մենք մեր հայրենիքը ան- կախ հռչակեցինք. այս անկախութիւնը ետէն, 1920 Օ- գոստ. 10ին, Սերի դաշնագրով, մանչցուեցաւ ու նուիրա- գործուեցաւ: Երկու եւ կէս տարի մենք անկախ կեանք ու- նեցանք, սակայն 1920 Նոյ. 29ին ռուս կարմիր զօրքերը Հայաստան խուժեցին, խորտակեցին մեր անկախութիւնը եւ մեր հայրենիքը վերակցեցին Ռուսիայ:

Ամէն տարի Մաշիս 28ը տօնակատարելով՝ մենք մեր

ուխտը կը վերանորոգենք — շարունակել պայքար՝ օր մը վերստին մեր ազատութեան տիրանալու համար:

Աշխարհակալութիւնները կը նարհատին. դաբը աշ- խարհակալութեանց — սեւ, ներմակ քէ կարմիր — ան- ցած է:

Նաեւ փոքր ազգերը իրաւունք ունին ազատ եւ անկախ ըլլալու:

Հայաստանի անկախութեան քուականը տօնակատա- րելով եւ Հայաստանի անկախութեան համար պայքարե- լով՝ մենք միաժամանակ տօնակատարած կ'ըլլանք անկա- խութեան տօնը մեզի բախտակից բոլոր փոքր ժողովուրդ- ներու եւ պայքարած կ'ըլլանք նաեւ այդ ժողովուրդներու համար:

Մաշիս 28ը իր մէջ կը խորհրդաւորէ նաեւ այն պայ- քարը, գոր Եգիպտոս այնքան արիւարար կը մղէ ի խնդիր իր արդար դատին:

Այն մարդը, որ ի'ր հայրենիքի անկախութեան դէմ է, որ իր ծննդահողի անկախութիւնը չի պաշտպաներ համո- գումով, հաւատով ու նուիրումով, այդ մարդը ուրիշի մը անկախութեան անկեղծ պաշտպանը չի կրնար ըլլալ:

Մեր երկրի անկախութիւնը Բոլշեւիզմը կործանեց եւ Բոլշեւիզմն է ամենէն կատաղի քշմամին Մաշիս 28ի: Ու բոլոր անոնք, որոնք, բոլշեւիկ չըլլալով հանդերձ, Մաշիս 28ի դէմ կը պայքարին, անոնք խորհին մէջ բոլշեւիկեան գործ կը կատարեն եւ փաստօրէն Բոլշեւիզմին կը ծա- ուայեն:

Մեր ներկայացուցիչները այս բացատրութիւնները տուին Իշխանութեանց, եւ Իշխանութիւնները այս ամէնը արձանագրեցին եւ զեականեցին այն թղթածրարին մէջ, որ կեանք առած էր չորս ռաջարիներու ժողովով:

Բ.

Իշխանութեանց պատասխանը ուշացաւ. ժողովին հերոսները ցնծութեան մէջ էին յուսարով, թէ կառավարական արգելք պիտի զրուի Հայաստանի անկախութեան սարեգարծի սոնակատարման գէժ:

Աւա՛ղ, քանի մը օր վիբը անոնք դառն յուսախարութեան կը մտանուին:

Մայիս 27ին, վաղ առաւօտ, պաշտօնատարներ կուգան Առաջնորդարան ու կը յայտարարեն, որ Իշխանութիւնները առարկութիւն չունին այն կարգի գէժ, որ Մայիս 28ի սոնակատարման հարցի մէջ զործադրուած է ցարդ:

Այս յայտարարութիւնը այլ մեկնութիւն չունէր, քան սոնակատարումը Հայաստանի անկախութեան սարեգարծին, հրահանգովը թեմիս Առաջնորդ Մամբրէ արքեպ. Սիրունեանի:

Ժողովին հերոսները շին յուսահատիք ստեղծին:

Մայիս 27ին, վաղ առաւօտուրնէ, անոնք կը խմբուին Առաջնորդարանի մէջ, եւ աշխոյժ երթուղարծի մէջ Առաջնորդարանէն գէպի ոստիկանատուն եւ ոստիկանատունէն գէպի Առաջնորդարան՝ ինչ-որ աշխատանքներ կը կատարեն...

Այն ազօտ յոյսով, թէ Իշխանութեանց հրահանգին չորք թերեւս կարելի ըլլայ շփոք մը ստեղծել, Քաղաքականի անդամը եւ չորսերէն մէկը՝ Մ. Գույումճեան՝ իրեն հետ կ'ստնէ Առաջնորդարանի եգիպտացի պաշտօնեան եւ կը մեկնի ոստիկանատուն...

Աւ հոնկէ կը վերագանայ խորգախոթիւն բուրող

անորոշ պատասխանով մը, որ, աւա՛ղ, Առաջնորդարանի եգիպտացի պաշտօնեան չի հաստատեր...

Այս վերջին յուսահատ ու ամօթալի ճիգը այլեւս ամէն հարց կը փակէ:

Թեմիս Առաջնորդը՝ Մամբրէ արքեպ. Սիրունեան՝ Հինգշաբթի, Մայիս 27ին, կէսօրուան ժամը 12ին, Քաղաքական Ժողովը շտապ նիստի կը հրաւիրէ...

Ժողովը, անգամ մըն ալ քննութեան աննյով հարցը եւ Իշխանութեանց հրահանգին տեղեկանարով, Առաջնորդէն կը խնդրէ անհրաժեշտ հրահանգը առլ եւ նոյնութեամբ զործադրել այն կարգը, որ կիրարկուած է ցարդ:

Ժողովէն անմիջապէս յետոյ Առաջնորդը, իրեն հետ ունենարով նաեւ Քաղաքական Ժողովը, կը հրահանգէ լեզգային Վարժարանները Մայիս 28ին զոց պահել՝ այլ թուականը ազգային սօն նկատելով:

Յաջորդ օրը՝ Մայիս 28ին՝ Ուրբաթ՝ լուր օր՝ հոգեհանգիստ նշանակուած էր մայրաքաղաքին Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ:

Թշուառականները լուր տուած էին ոստիկանութեան, թէ Մայիս 28ի պաշտպաններ խումբ մը խոտմարաներ են, որոնք եկեղեցի կուգան խոտմութիւն սարքելու համար...

Աւ զգուշութիւն, Իշխանութեանց կողմէ ոստիկաններ զրկուած էին Առաջնորդարան՝ կարգի պահպանութեան համար...

Ժամը 11ին ոստիկանապետը քանի մը վայրկեանի համար եկեղեցի կուգայ՝ անձնապէս ստուգում կատարելու եւ իր սեփական շէքերով ամէն բան տեսնելու համար:

Օրը լուր ըլլարով հանդերձ՝ եկեղեցին բերնէ բերան լի էր խուռներած բազմութեամբ...

Ոստիկանապետը եկեղեցի կը մտնէ ճիշդ այն պահուն, երբ, մասնակցութեամբը քահանայից եւ զպրտց դասերու եւ զլիսաւորութեամբը թեմիս Առաջնորդ Մամբրէ արքեպ. Սիրունեանի, հոգեհանգստեան հանդիսաւոր արարողութիւնը կը կատարուէր...

Ոստիկանապետը կը մնայ քանի մը վայրկեան, խոր-

բէն սպառնում կ'ելլէ եկեղեցիէն, դառնութեամբ իր գարմացումը կը յայտնէ լամփ մասին, որ ա՛յնքան հեռու էր իր տեսածէն եւ սպա, ի նշան գոհունակութեան, կը հրահանդէ, որ ստիկանները անմիջապէս ձգեն Առաջնորդարանը եւ վերադառնան ստիկանատուն... .

Չենք կարծիր, թէ սամկավար կոչուած թշուառ ու արջահատակի «կուսակցութիւն»ը այսքան անարգ վիճակի մէջ եղած է երբեւէ... .

Ասկէ ետք այդ «կուսակցութեան» փառասո՛ր էջերուն վրայ առյաւէտ արձանագրուած պիտի մնայ, որ յամի 1954 Մայիսին իր հայրենանուէ՛ր առաջնորդները ամէն դուռ բախեցին, իրենց մականուններով ու արագոսներով ժուռնալներու տակ փառեցան, ամէն կարելին ու անկարելին բրին Մայիս 28ի օճակատարումը եզրկառուի մէջ խտրանելու համար, բայց չարաչարօրէն ձախողեցան ու պարտուեցան:

Եւ այս անպատիւ որարքին հեղինակները, նորէն կը կրկնենք, ոչ թէ անձանօթ մարդիկ են, ոչ թէ պարզ չարքայիներ են, այլ անօրհույութեան շախմատով սամկավար առաջնորդներ... .

Առանց սրելէ չափազանցութեան կրնանք յայտարարել, թէ այս անգամ սամկավար կոչուած «կուսակցութեան» վերին մարմինն է, այլ խօսքով՝ ինքը «ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ»ն է, որ ժուռնալով հրապարակ կուզայ Մայիս 28ի դէմ, օրինակ հանդիսանալով ստորագաս մարմիններուն եւ զանոնք նոյն ձևի պաշարի մղելով բիւրատներն ու նուիրական արեւով ներկուած հայութեան մեծագոյն սրբութեան, անոր Ազգային Դրօշին դէմ:

Պօսքը կուսակցական պաշարի մասին չէ, որովհետեւ Եսողոյնը կուսակցական դրօշ չէ:

Դաշնակցութեան դէմ գործուած ամէն փաստ արարք թերեւս կարելի է բմբունէ՛լ, ուստի եւ կարելի է ներե՛լ, գայն կուսակցական կիրքի վերադրելով... .

Սակայն երբե՛ք կարելի չէ բմբունել, ուստի եւ երբե՛ք կարելի չէ ներել պաշար մը, որ ուղղուած է բուն Ազգին դէմ, ուղղուած է անոր դարաւոր Մեծ Երազին դէմ:

Եսողոյնը չունի աւելի փաստ, աւելի համոզուած ու սխերիմ թշնամի, քան Բուչեխովն է:

Սակայն Բուչեխովն, Եսողոյնի նուիրական հանգամանքն ու անոր համազգային արժէքը դիտանալով, երբեք ՄԱՅԻՍ 28ի դէմ հրապարակ չի գար, այլ հրապարակ կուզայ Դաշնակցութեան դէմ... .

Երբեք ԱԶԳԱՅԻՆ ԴԻՐՇԻ դէմ չի գրեր, այլ կը գրէ Դաշնակցութեան դէմ... .

Բնաւ չուրանար Հայաստանի Անկախութիւնը, այլ մինչև իսկ կը պաշտպանէ՛ր գայն... .

Դիտնալով հանգեմք արժէքը իր գործած կեղծիքին, գայն, այնուամենայնիւ, կը գործէ, հայ ժողովուրդէն փախնալով եւ անոր զգացումները հաշուի առնելով... .

Կեղքը. կամ ի՞նչ կ'գործունէութեան անդեկագիրք ներկայացնելով կուսակցական վերջին՝ 17րդ Համագումարին եւ այդ անդեկագրի մէջ Դաշնակցութեան դէմ նիզակներ ձօճելով՝ մեր երկրի առաջին իշխանաւորը՝ Սուբէն Թովմասեան՝ ասկէ շուրջ շար ամիս առաջ՝ կը յայտարարէր.

«Դաշնակցութեան ամբողջ նախնայի գործունէութիւնը ուղղուած է հայ ժողովուրդի ազատութեան եւ անկախութեան դէմ» (Մ. Հայաստան, 15 Փետր. 1954):

Մենք... կը գործենք եղբր Հայաստանի անկախութեան դէմ, մինչ ինք գայն... կը պաշտպանէ՛ր եղբր:

Ռամկավար «կուսակցութիւն»ը իր պաշարին մէջ Հայաստանի անկախութեան դէմ՝ այս սագմատողին իսկ չի դիմեր... .

Ռամկավար պաշտօնաթերթը բարձրաձայն կը յայտարարէ.

«Հայ ժողովուրդը դժգոհ չէ, որ «անկախ» չէ, որովհետեւ տեսաւ «անկախութեան» բարիքները եւ կրցաւ բմբունել, որ իր պայմաններուն մէջ գոմուղ ոեւէ ժողովուրդ չի կրնար «անկախ» ըլլալ» («Զարթօնք», 1 Դեկտ. 1948):

Աւելի յատակ ու որոշակի դարձնելով իր խօսքը՝ թէ աւելի ուշ նոյն պաշտօնաթերթը կը յայտարարէր.

«Ո՛չ, մենք բառին բուն առումովը ազատ, անկախ

չենք եղած ու չենք կրնար ըլլալ» («Զարթոնք», 12 Փետր-
1949) :

Իսկ եզրկատուի սամկավար պաշտօնաթերթը, որ Հա-
յաստանի անկախութեան տօնակատարման դէմ ձեռնար-
կուած անպատիւ պաշտօնի վարիչը կը հանդիսանայ, իր
1954 Յունիս 1ի խմբագրականին մէջ այդ պաշտօնը «Տի-
նաւորելով», կը գրէր .

«Երբ իր գոյութեան ապահովութիւնն իսկ չի գտներ
հայը այն անկախութեան մէջ, որ կը տրուի իրեն, ո՞րքան
զգայագիրկ ըլլալու է ան, որպէսզի չըմբռնէ, թէ «անկա-
խութիւն» բառը այս պայմաններուն մէջ թակարդի մը
վրայ դրուած խաբկատիւ պիտակ մըն է : Իսկ ո՞րքան
անխի գգայագիրկ ըլլալու են մարդիկ, որպէսզի սպաննող
«անկախութեան» մէջ փառք տեսնեն և պանծացնեն զայն» :

Եւ որովհետեւ ինք «զգայագիրկ» չէ, այդ պատճառով
իսկ դէմ է անկախութեան, այդ պատճառով իսկ այդ ան-
կախութեան մէջ ոչ թէ փառք, այլ անպատուութիւն կը
տեսնէ և անպատուութիւն տեսնելով՝ զայն ոչ թէ կը
պանծացնէ, այլ կ'անարգէ ու կը ցեխտէ : . .

«Զգայագիրկ» ըլլալով՝ սամկավար կոչուած «կու-
սակցութիւն»ը ուղղակի կը ծառանայ ՄԱՅԻՄ ՉՏԻ դէմ,
բաց կերպով ժողովաներ կուտայ համադրային այս սրբ-
բութեան դէմ՝ պարտուած ԵՌԱՂՈՅՆԻ մէջ իր յազմանա-
կը տեսնելով և ԵՊԿԱՅԻՆ, ԳՐՕՇԻ հանդէպ եղած անար-
գանքին մէջ՝ բարոյական գոհացում ու մխիթարանք զբա-
նելով . . .

Այս բան վառ ո՛չ ոք եղած է մեր կեանքին մէջ . . .

Եւ այս բան ստորին արարք ո՛չ մէկ հայ խմբակցու-
թիւն զործած է . . .

Բուշուիկները ստեղծով կ'առնեն մեր ազգային քայլեր-
զը՝ «Մեր Հայրենիք»ը, սակայն պատերազմի սաք օրե-
րուն Հայաստանի թորթարանի նախագահը զինուորնե-
րուն դասնալով՝ կ'ըսէր անոնց .

Ամենայն տեղ մահը մի է,

Մարդ մի անգամ պիտ մեռնի,

Բայց երանի որ իւր ազգի,
Ազատութեան կը զոհուի :

Բուշուիկները ստեղծով կ'առնեն մեր ազատգրական
պաշտօնը, այն զիւցադնամարտը, որ հայ ժողովուրդը
տարած հայրենի աշխարհի մէջ՝ Զէյթուն, Սասուն, Վաս-
պուրական, Կարին, Սարգսրապատ, Բաշ-Ապարան, սա-
կայն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ Գէորգ Զ.՝ Հոկ-
տեմբերեան յեղաշրջման 30ամեակը շնորհաւորելով՝
Սթալինի ուղղած իր հեռագրի մէջ կը գրէր .

«Հայրենագարնի շնորհիւ իրականութիւն է դառնում
հայ ժողովուրդի լաւագոյն գաւակների դարաւոր իդէալը,
որի յաղթանակի համար նրանք կերտաւար պայքարե-
ցին և ազատութեան մարտակոչը շրջուններին բնկան
Զէյթունի թէ Սասնոյ հայրենական բարձունքներում,
Վասպուրականի թէ Կարնոյ կերտաւարտներում, Սարգա-
րապատի թէ Բաշ-Ապարանի յաղթական կոխներում»
(«ԷՄԻԱՄԻՆ», 1947, Նոյ.-Դեկտ.) :

Այս հեռագրի մասին ոչ միայն անտեղեկ չէր Բուշ-
ուիկը, այլ զայն կազմողը ինքն իսկ Բուշուիկմն էր,
զիտակցօրէն յեշտակելով մասնաւորաբար ՍԱԳՒԱՐԱՆ-
ՊԱՏՆ ու ԲԱՇ-ԱՊԱՐԱՆԸ, որոնց արխիւոս արդանդէն
ծնունդ առաւ յաւէս պաշտելի ԵՌԱՂՈՅՆԸ . . .

Վերջապէս կայ՝ բարոյականի, կայ՝ պարկեշտութեան
սահման մը, զոր անպատիժ կ'տեսնուի անցնելու կարելի է չէ . . .

Այս սահմանն է ա՛հա, որ Ետադոյնի դէմ տարած իր
վերջին վառ, անպատիւ ու սնտրի պաշտարով անցած է
այն արգահատելի խմբակցութիւնը, որ սամկավար «կու-
սակցութիւն» կը կոչուի :

Ինչպէս ըսինք, այս պաշտարը չէրուած կերպով
սկսաւ անցեալ տարու ընէ և ստանձին սասակութեամբ
արտապայտուեցաւ մանաւանդ այս ստրի :

Պատահական ոչինչ կայ նաեւ այս երեւոյթին մէջ :

Բուշուիկմի ուղեկիցները ենթակայ են բուշուիկեան
կեղծոնի թելադրութեանց և հրահանդներուն :

Երբ Բուշուիկմը իրեն վերապահուած պատճառներով

կը մեղմացնէ պայքարը Դաշնակցութեան դէմ, անմիջապէս կը սահմաօրինու լուս կը մնան նաև ուղեկիցները...

Մինչ երբ Բոլշևիկները կ'արձակէ սանձերը իր պայքարին, անմիջապէս անսանձ կը դառնան նաև ուղեկիցները...

Երկրորդ աշխարհամարտին մերձեցում սրտնելով Դաշնակցութեան հետ Լիբանանի համայնավար առաջնորդը՝ Յովհաննէս Աղզաշեան՝ կ'ամկուսի պաշտօնական օրգանի էջերէն կը յայտարարէր.

«Դաշնակցութեան հետ մեր մերձեցումը նպատակը չէ՛ դաշնակցականները մեր կուսակցութեան բերել, կամ զանոնք մեր սկզբունքներուն դարձնել: Մեր նպատակն է վէներն ու տարակարծութիւնները հարբել, համերաշխութիւն եւ գործակցութիւն ստեղծել հայ ազգային կեանքին մէջ:» («Ժողովուրդի Ձայն», Պէյրուսթ, 9 Փետր. 1944):

Քիչ մը առջի ուշ կ'ամկուսներու ընդհանուր առաջնորդը Լիբանանի եւ Սուրիայի մէջ՝ Խալէս Պերթաշ՝ բարձրաձայն կը վկայէր.

«Հիմա հայ կ'ամուսնիստները եղբայրաբար ձեռքը կը սեղմեն իրենց դաշնակցական հայրենակիցներուն» («Ժողովուրդի Ձայն», Պէյրուսթ, 21 Մարտ 1944):

Յովհաննէս Աղզաշեաններն ու Խալէս Պերթաշները ինքնակամօրէն չէ՛, որ զուր փորձեր կ'ընէին մեր «ձեռքը սեղմելու», այլ աշղպէս կ'ընէին հրահանգով իրենց կեդրոնի, օրջումովը Մասկուսի:

Այդ օրերուն Բոլշևիկները հայանուն ուղեկիցները պարտաւ էին սչ միայն մեր ձեռքը, այլ եւ մեր սոքը սեղմելու...

Մական տարի մը վերջ Մոսկուա, զինակցութեամբ արեւմտեան մեծ ժողովրդավարութեանց, շահեցաւ պատերազմը եւ այլևս պէտքը չտեսաւ դաշնակցականներու «ձեռքը սեղմելու»...

Ընդհակառակն. պարտութեան փտանոց փարտամը ըլլալով՝ Բոլշևիկները նոր սաստկութեամբ վերսկսու իր հին ու ծանօթ պայքարը Դաշնակցութեան դէմ...

Այդ սպառնով օրերուն, 1945ի Յունիսին, Էջմիածնի

մէջ գումարուցաւ Աղզաշեան-Եղեղեցական Համաժողովը եւ Յուլիսի սկիզբը Համաժողովէն զազուրթները դարձան ուղեկից պատուիրակները...

Ամէիներ կը յիշեն, թէ ի՞նչ թունտ, ի՞նչ ցած ու վատարի պայքար բացին անոնք Դաշնակցութեան դէմ...

Այս պայքարի բուն առաջնորդներէն Վ. Մոլոթովն էր. Միութեան այժմու արտաքին գործոց վարելը՝ 1947 Նոյ. 29ին Հայաստանի խորհրդայնացման 27րդ տարեպարձը շնորհաբերելով իր շնորհաւորական հեռագրին մէջ կը յայտարարէր.

«Ով որ ինքզինի գեղ դաշնակ կ'անուանէ, չի կրնար որելէ այլ դեր խաղալ, բացի Սովետ Հայաստանի բշխմանի դերէն, այն Սովետ Հայաստանի, որ ուն գրած է ազգային պանծալի վերածնունդի ուղիին վրայ»:

Մոլոթովներու կողմէ զեկամարուած այս նոյն պայքարն է, որ նոր թափով ու ասելութեամբ կը վերարձարձուի ախօր:

Բոլշևիկներէն անէն բաց կերպով կը յայտարարէ, որ ինք նոր սաստկութեամբ մը պայքարի լծուած է Դաշնակցութեան դէմ:

Իշխանութեանց պաշտօնաթերթը՝ «Ս. Հայաստան» իր 1954 Փետր. 19ի խմբագրականին մէջ Արուսթիւնովի գըլխաւորած «զեկամարութիւն»ը քննադատելով՝ կը գրէր.

«Հայկումկուսի կեդր. Կամիտէի նախկին ղեկավարութիւնը լուրջ պայքար չէր կազմակերպում բուրժուական իդէոլոգիայի, մասնաւորապէս բուրժուական նացիոնալիզմի ռեցիդիւմների (յանցակրկնութեան) դէմ: Նա իրականում Իլչ բան էր անում (ի՞նչպէս չէ, չա՛տ քի՛չ... «Յուս...») միջազգային իմպերիալիզմի գործակալների՝ դաշնակցների ռեակցիոն իդէոլոգիայի մերկացման ուղղութեամբ: Հէնց դրանով պէտք է բացատրել նաեւ այն փաստը, որ մինչևի հիմա՝ հրապարակի վրայ չկայ շատ քիչ Իլչ լիարժէք մարքսիստական մի աշխատութիւն, որը, ինչպէս հարկն է, մերկացնէր միջազգային իմպերիալիզմի վարձկան դաշնակցների նողկալի կերպարանքը»:

Այս գործը սխիտ կատարէ, ուրեմն, Հայկումկուսի

նոր դեկափարու թիւնը, մօտ սպողոսյին հանրութեան ընծայարեւելոյ «լիարժէք աշխատութիւն» մը Դաշնակցութեան դէմ եւ հօն մեր «նոյզկալի կերպարանք»ը մերկացնելով...

Իսկ մեր երկրի նոր իշխանաւորը՝ Մուրէն Թովմատեան՝ իր հաշուետու-տեղեկագրի մէջ յանուն Կեղեկոմի կը յայտարարէր Կոմկուսի վերջին՝ 17րդ Համադամարի մէջ.

«Դաշնակների գազանային ատելութիւնը Սովետական Միութեան նկատմամբ, հայ ժողովրդի ազատութեան նրկատմամբ, անցնում է պատմութեան մէջ մինչեւ այժմ յայտնի բոլոր ստեմանները: Դաշնակների ամբողջ նուշկալի գործունէութիւնը ուղղուած է հայ ժողովրդի ազատութեան եւ անկախութեան դէմ: Հէնց այդ նկատակով էլ դաշնակները կամաւոր կերպով ծառայութեան են մտել իմպերիալիստների մօտ իրրին լրտեսներ ու դիւերանտներ: Մեր պարտականութիւնն է մշտապէս մերկացնել դաշնակների հակաժողովրդական գործունէութիւնն ու ռէակցիան իդէոլոգիան, բացայայտելով նրանց նուշկալի դերը եւ Միութեան դէմ միջազգային ռէակցիայի կողմից մղուող պայքարում»:

Մուրէն Թովմատեան կը խօսէր ոչ միայն բուն բուշկե-րիկներու «պարտականութեանց» մասին, այլ ընդհանրապէս ամէն խորհրդանշալ քաղաքացիի եւ ամէն խորհրդայնաւոր հայ մարդու...

Իր խօսքը հայ գրողէաներուն ուղղելով՝ համայնաժպար առաջին իշխանաւորը կը յայտարարէր.

«Մեր գրողների շնորհակալ խնդիրն է նոր, արժէքաւոր երկիր ստեղծել Հայաստանը դաշնակների եւ նրանց իմպերիալիստական տէրերի լծից ազատագրելու մասին, լեհինեան - ստալինեան ազգային քաղաքականութեան փնտապանք յայտնակի մասին»:

Ու նոյն պահանջը նաեւ երգիծաբաններէն.

«Երգիծամբի կրակը պէտք է ուղղուած լինի նաեւ ամերիկեան իմպերիալիստների ամբողջ վարձկանների դաշնակ բաշխողութեան դէմ, հայ ժողովուրդի անեմալիտե-

րիւմ քշնամիների դէմ» («Ս. Հայաստան», 15 Փետր. 1954):

Այս սեղմ քաղուածքներն իսկ բաւական են ցոյց տալու համար, որ իրաւամբ սաստկացած է պայքարը Դաշնակցութեան դէմ:

Իսկ այս երևոյթը արտայայտութեան տարբեր ձևերով Գաղթաշխարհի մէջ, քան ուղեկիցներու մէջնոցով պայքարի սաստկացումը ՄԱՅՄ 2ՏԻ, ԵՌԱԳՈՅՆԻ, այլ Պօսթով՝ Հայաստանի ԱՆԿԱՍՈՒԹԵԱՆ դադափարը խորհրդարանի իրողութեանց եւ սրբութիւններու դէմ:

Պայքարի այս սաստկացումը մէկէն շեղաւ. ան իր ետին նուազադոյնը տարուան մը անցեալ ունի:

Այս կարգի երևոյթներու մասին հարկ չկայ ուղղակի երեւանի լուրերու սպասելու...

Երեւանի ծանրաշափը Սփիւսքի մէջ՝ իր հայանուն ուղեկիցներն են...

Անոնց արարքներով, խօսքերով ու գործերով, ստույգ ու անխալ կարելի է դիտնալ, թէ ի՞նչ կ'ընէ եւ ի՞նչ ծրարած է ընել Բոլշեւիկը...

Թովմատեանները բարձրաձայն կուզան վկայելու, որ հայանուն թշուառականներու պայքարը Հայաստանի ԱՆԿԱՍՈՒԹԵԱՆ, հայ ժողովուրդի ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐՕՇԻ, յաւելա պաշտելի ՄԱՅՄ 2ՏԻ դէմ կը տարուի իրենց իսկ թովմատեաններու հրահանգով...

Մանուկները միայն կընան չտեսնել, չլսել ու չըմբռնել այս ամէնը...

Մենք աւարտեցինք: Տուինք սեղմ պատկերը այն վատ ու անօրինակ արարքին, որ գործուեցաւ Եղիպատի մէջ:

Այդ արարքն ու իր հեղինակները մենք կը յանձնենք հայ ժողովուրդի հանրային դատաստանին:

«Յուսարթի 1954 Յունիս 4ի եւ 5ի խմբագրականները

ՊԱՅՔԱՐԻ ԻՄԱՍՏԸ...

(ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱՌԻՅՈՎ...)

Մեր բուն խօսքին անցնելէ առաջ՝ կարճ նախամուտ մը:

Աշխարհը քաղաքականացէս ու զազափարարանօրէն բաժնուած է երկու հսկայ ձախտներու՝ Համայնափար (կամ Հակամտորդրդափար) եւ Հակահամայնափար (կամ Փողոյրդափար):

Համայնափար ձախտի վրայ խմբուած բոլոր ոյժերը Համայնափար չեն, սակայն անոնք բոլորը Համայնափարութեան հետ են, ենթացիկ են Համայնափար կեդրոնի հրահանգներուն եւ թելադրութեանց:

Յորքին մէջ նոյնն է պարզան նաև Հակահամայնափար ձախտի նկատմամբ:

Այն բոլոր տարրերն ու հասանքները, որոնք մաս կը կազմեն այս ձախտին, իրենց ուրոյն դասանանքն ու աշխարհահայտացքը ունենալով հանդերձ, մէկ կէտք մէջ նոյնացած են իրարու — անոնք բոլորը հակաբոլշեիկ են:

Հիմնական տարրերութիւնը հոն է, որ Համայնափար ձախտը զործնապէս ղեկավար կեդրոն ունի, մինչ Հակահամայնափար ձախտը այդ կեդրոնը չունի:

Ճիշդ այս նոյն ձևով դասուարուած են ոյժերը նաև հայ կեանքի մէջ:

Բոլոր հակադաշնակցականները տեղաւորուած են Համայնափար ձախտի վրայ՝ ղեկավար ունենալով Բոլշեիկովը:

Եւ ընդհակառակն, բոլոր հակաբոլշեիկները տեղա-

ւորուած են ընդհանուր փողոյրդափար ձախտի վրայ՝ ղեկավար ունենալով Դաշնակցութիւնը:

Այս իրողութեան վաւերացումով այլևս բարձունքի կը գտնուայ, թէ ինչո՞ւ մեր այս խմբադասականին մէջ մենք պիտի խօսինք միայն եւ բացառաբար ԲՈՒՇԵՒԻԶՄԻ մասին:

Այս բարձր գործածելով՝ անոր տակ մենք պիտի հասկընանք համահայրական այն ընդհանուր ու ծաւալուն ձախտը, որ խմբուած են բոլոր հակադաշնակցականները՝ բոլշեիկ, հնչարհան, սամկավար, որոշ խաւ մը բարեկարծականներն են ու հայ եկեղեցականներն են, զանազանատիպ բոլիճիներ՝ ամենէն յետադէմ ու աջ տարրերն են մինչև ամենէն յատաճապէմ ու ձախը:

Այս կարճ նախամուտէն ետք՝ գտնանք մեր բուն բռնիքին:

Ինչո՞ւ Հակադաշնակցական խոյսարդէս ու զորչ գանդուածք, ղեկավարութեանը տակ Բոլշեիկովի, կը պայքարի Դաշնակցութեան դէմ:

Ինչո՞ւ Բոլշեիկովը դէմ է Դաշնակցութեան:

Դէմ է զաշնակցական Կազմի՞ն, թէ՞ դէմ է զաշնակցական դաւաճանքի:

Այս հարցումի յտակ ու հզորիս պատասխանը ունենալու համար, պարզենք որոշակի, թէ ի վերջոյ ի՞նչ բանի դէմ կը պայքարի Բոլշեիկովը:

ՄՊՅԻՄ 28Ը մէկն է այն զազափարներն են, զոր կեանքի կոշկու համար Դաշնակցութեան թիւնքն են:

Այս հոգի վրայ Բոլշեիկովը ամենէն կատաղի պայքարը կը տանի Դաշնակցութեան դէմ:

Երկէլ զայն տարու երկրի մէջ՝ Մոսկուայի ղինական օղնութեամբ խորտակելով Մայիս 28ով խորհրդաւորոյ անկախ Հայ Պետութիւնը: Իսկ այսօր նոյն Մոսկուայի հասանուն գործակալներու միջոցով այդ պայքարը կը տանի բովանդակ Սփինոքի սարածքին՝ Մայիս 28ի զազափար նաև հայ հոգիներու մէջ խորտակելու համար:

Արդ, Բոլշեիկովը ի՞նչպէս կը տանի իր պայքարը, ան իր հարուածները որո՞ւ դէմ կ'ուզէ, բայց կերպով Մայիս 28ի՞, թէ՞, ընդհակառակն, Դաշնակցութեան:

Բոլշևիկեան այդ պայքարէն կը ստացուի՞ արդեօք այն տպաւորութիւնը, թէ հիմին ու խորքին մէջ պայքարը ոչ թէ Դաշնակցութեան դէմ է, այլ Մայիս 28ի:

Ո՛չ, այդ տպաւորութիւնը չի ստացուիր:

Բնդհակառակն:

Հանրութեան մէջ այն համարումը կը ստեղծուի, թէ բուն պայքարը բնաւ Մայիս 28ի դէմ չէ, այլ Դաշնակցութեան դէմ է:

Շատեր կը տարւին խորհելու, թէ պայքար պիտի չըլլար Մայիս 28ի դէմ, եթէ երբեք Դաշնակցութիւնը Մայիս 28ի հետ չըլլար:

Մինչ իրողութիւնն այն է, որ Դաշնակցութիւնն է զոհ՝ Մայիս 28ի եւ ոչ թէ Մայիս 28ն է զոհը Դաշնակցութեան:

Բոլշևիկցիք ստեղծաւ պայքար կը տանի Դաշնակցութեան դէմ անոր համար միայն, որ Դաշնակցութիւնը մոլեռանդ նախրումով Մայիս 28ը կը պաշտպանէ:

Եթէ Դաշնակցութիւնը Մայիս 28ի դաւանանքը չունենար. եթէ հայ երկրի անկախութեան երազը Դաշնակցութեան հաւատամքի անկիւնաքարը չկազմէր, Բոլշևիկցիք Դաշնակցութեան դէմ երբեք պիտի չպայքարէր:

Բայց մի՞ թէ նոյնը չէ պարզապէս պայքարի նաեւ միւս հարցերու մէջ:

1915 Ապրիլ 24ին սրածուեցաւ մեր ժողովուրդը իր դարաւոր հայրենիքի մէջ եւ աւելի քան Մէկ Միլիոն նահատակ տուաւ:

Քաղաքական նենդ հաշիւներով Մոսկուան մինչեւ այսօր թոյլ չտուաւ Մեծ Եղեռնի այդ թուականը համաժողովրդական հանդիսութիւններով տօնակատարելու հայրենի երկրի մէջ:

Եւ սրբհետեւ Մոսկուան դիտէ, որ Դաշնակցութիւնը հողիով նոյնպէս է Ապրիլեան նահատակութեան հետ եւ յաւելաւ անբաժան է այդ տօնէն, ուստի նաեւ այդ պատճառով կը պայքարի Դաշնակցութեան դէմ, այն պատրանքը տալով սակայն, թէ իր պայքարը ոչ թէ Ապրիլ 24ի դէմ է, այլ Դաշնակցութեան:

Մինչ ստոյգ է, որ Դաշնակցութիւնն է զոհը Ապրիլ 24ի եւ ոչ թէ Ապրիլ 24ն է զոհը Դաշնակցութեան:

Եթէ Դաշնակցութիւնը գաւառաբար լքէր Ապրիլ 24ը, Բոլշևիկցիք Դաշնակցութեան դէմ երբեք պիտի չպայքարէր:

Անենք ուրիշ օրինակ մը՝ Հայ Եկեղեցին: Գաղանիք չէ, թէ ի՞նչ է Բոլշևիկցիք վերաբերումը դէպի կրօնքն ու կրօնաւորը:

Ձեռք կարծեք, թէ պատմութեան մէջ երբեւէ Եկեղեցին աւելի արիւնոտ ու մահաստորուտ օրեր ապրած է, քան ապրեալ բոլշևիկեան արհակալութեան տակ:

Բայց կրօններու պատկանող հազարաւոր եկեղեցիներ հիմնադատակ կա՞մ կործանուեցան եւ կա՞մ պարաւորահեռու, շահեմարաններու եւ արտոններու վերածուեցան:

Հազարաւոր եկեղեցականներ կա՞մ զնաաններու մէջ դաժանաբար սրածուեցան եւ կա՞մ խումբ առ խումբ քրչուեցան դէպի Սիբիրիոյ տաժանաւայրերը հանկէ երբեք չզատալու պայմանով:

Համայն հայութեան կողմէ ճանչցուած — եւ այսօր մեզմէ տալուէս բաժնուած — բարձրաստիճան եկեղեցական մը, մեր այն հարցումին, իրեն ուղղուած ասկէ ուղիղ տասր տարի առաջ, թէ ինչ՞նչ վտրձ մը չըբին հետազոտով մը Մայիս Աթոռի ծանր կացութեան վրայ բուն իսկ մենակալի՝ Սթալինի ուշադրութիւնը հրախրելու, անպատկելի յուզումով եւ հաղի յսելի ձայնով մը բաւ մեզի:

— Խորիքային իշխանութեան տակ մեզի համար տաժանելի մահը չէր. ո՛չ, մահը ոչինչ էր. տաժանելից այն էր, որ մենք մարդ չէինք նկատուեր, այլ կը նկատուէինք պիղծ արարածներ. պիղծ ըլլալով մեր բերանը՝ մենք գրքերում էինք իրաւունքէ Սթալին բարդ արտասանելու. մենք՝ իբրեւ պիղծ նկատուած արարածներ՝ անկարող էինք հեռագրատու երթալ. բուռք ու գրիչ առնել մեր ձեռքը եւ «Սենթ» (Սքալինի) անունին հեռագրով մը տալ: Մահէն իրիւ անգամ տաժանելի այս էր ահա...

Մենք Հայ Եկեղեցիի հետ էինք իրեն վիճակուած այս ա՛հաւոր պայքարին մէջ բնդէմ բոլշևիկեան արիւնաանէջ բռնութեան:

Ողջի պատասխանն ու խառնալ սխառնանքն ըլլալով-
Դէ՛մ ըլլալով ամէն բանու թեան, անկասարար անկէ,
թէ որմէ՛ այգ բանութիւնը կուզայ եւ որո՛ւ գէ՛մ ուղղուած
է ան.

1903ին գլխաւորած ըլլալով այն մեծ պայքարը, զոր
Հայ Եկեղեցին տարու ցարական բանակալութեան գէ՛մ.

Մենք կեցանք Հայ Եկեղեցիի կողքին եւ մեր խօսքի
բովանդակ ուժգնութեամբ ծառայանք Բոլշևիկի գէ՛մ:

Մեզմէ՛ զուր թովանդակ Հայ կեանքի մէջ, չգտնուե-
ցաւ գրե՛ն մը, որ բողոքի ճիշ մը արձակէր բոլշևիկեան
վայրագ գաժանութեանց գէ՛մ:

Անգամ 1938ի արձախքի օրերուն, երբ շեկիստ բորե-
նիները Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Առաջն Ա. ր խեղդա-
մահ կ'ընէին եւ Մայր Աթոռի միաբանութեան վերջին ներ-
կայացուցիչները կը սրածէին, այդ օրերուն իսկ բոլոր
Տակադաշնակցականները դարձեալ լուս մնացին...

Այն շափով, ինչ շափով Հայ Եկեղեցին կանգուն կը
մնայ Մայր Հայրենիքի մէջ, իր այդ յարատեւումով ան
մեծապէս պարտական է այն կուսովի պաշտպանութեան,
զոր Դաշնակցութիւնը բնծայեց ու կ'ընծայէ Հայ Եկեղե-
ցին:

Եթէ Բոլշևիկի մը չունենար այն ամուր համոզումը,
թէ բանի գեա կայ ու կ'ապրի Դաշնակցութիւնը, անկարե-
լի է զնչոչացնել Մայր Աթոռը, վաղու՛ց զայն փոշիացուցած
կ'ըլլար:

Սակայն իր այս պայքարը Հայ Եկեղեցիի գէ՛մ արգեօք
ի՞նչ ձեռով Բոլշևիկի մը կը ամսի այսօր...

Կաթողիկոսութի մէջ հրատարակուող իր եւ իրեն հա-
մակէր օրբաններու մէջ յօդուածները վերելով Կրօնքի եւ
կրօնաւորներու գէ՛մ...

Քաւ լիցի՛ւ երբե՛ք եւ բնա՛ւ:

Բոլշևիկի մը սարսփածոթն կը սպա՛յ մահըր Ամենայն
Հայոց Կաթողիկոսի, եկեղեցականներու հանդիսաւոր թա-
ղում կը կատարէ, Եպիսկոպոսական ժողովներ կը գումա-
րէ եւ իր գերագոյնը կը փորձէ կրօնապետական մեր բոլոր
Աթոռներն ու բոլոր եկեղեցականները իր ազդեցութեան
ստի աննկելու համար...

Կրօնքն ու կրօնաւորները պաշտպանելով՝ Բոլշևիկի-
մը կը գրէ ու կը գործէ Դաշնակցութեան գէ՛մ...

Բայց մի՞թէ պարզ չէ, որ նաեւ այս ստեղծանագին
պայքարին մէջ Դաշնակցութիւնն է զո՛հը Հայ Եկեղեցիի եւ
ոչ թէ Հայ Եկեղեցին է զո՛հը Դաշնակցութեան:

Եթէ Դաշնակցութիւնը իր ձեռքը երկարէր Բոլշևիկի-
մին այն պայքարի մէջ, զոր այս վերջինը կը մղէ Հայ
Եկեղեցիի գէ՛մ, Բոլշևիկի մը երբեք այնքան վառ առելու-
թեամբ պիտի չղկնուէր Դաշնակցութեան գէ՛մ:

Բայց մի՞թէ նոյնը չէ պարագան գաղափարաբանու-
կան միւս բոլոր հարցերու նկատմամբ:

Բոլշևիկի մը կը գաւանդուի կ'ուրանայ ու կը մերժէ
Հայրենիքը, ընդհանրապէս Հայրենիքներու գաղափարը եւ
կը ձգտի ստեղծումին համապարփակ աշխարհի մը, ուր
բնակելի Տոգեր կան, բայց ուր Հայրենիքներ չկան:

Դաշնակցութիւնը իր թովանդակ հասակով նաեւ այս
կէտին մէջ ծառայած է Բոլշևիկի մը գէ՛մ՝ Հայրենիքներու
մէջ մեր աշխարհի յաւերժական արժէքներէն մէկը տես-
նելով:

Ու ճիշդ այդ պատճառով Բոլշևիկի մը մտերմանգարար
կը պայքարի Դաշնակցութեան գէ՛մ, միաժամանակ յու-
ղաբարու Հայրենիքները համարելով:

Պարզ չէ՛, յայտնապէս որոշ ու յատակ չէ՛ արդեօք, որ
զո՛հը կրկին Դաշնակցութիւնն է. ա՛ն է, որ իր կուրծքին
հարուածներ կ'առնէ Հայրենիք փրկելու համար եւ ոչ թէ
Հայրենիքն է, անդամ իբրեւ Ողի ու Գաղափար, որ հար-
ուածներ կ'ընդունի Դաշնակցութիւնը պաշտպանելու հա-
մար:

Նոյնը նաեւ Ազգութեան հարցին մէջ:

Բոլշևիկի մը ուրանալով կ'ուրանայ Ազգութեան գա-
ղափարը եւ այն ամէն ստորոգելիները — լեզու, գիր ու
գրականութիւն, կրօնք, արուեստ, մշակութիւն եւ այլն —
որնք կը շարախեն այն խորհրդաւոր սղիկնակաւորութիւ-
նը, որ ծանօթ է Ազգութիւն անունին ստի:

Բոլշևիկի մը կը ձգտի ստեղծումին մշակոյթի մը, որ
ըլլայ «ընկերվար» (անաղղ) ոչ միայն իր թովանդակու-
թեամբ, այլ եւ իր ձեռով, այլ եւ լեզուով:

Բուշուեիզմի միակ երազն է քնդհանուր խառնարանն մը մէջ միաձուլել ըոյր ազգերը՝ անազգ մարդկութիւն մը շագախելու համար:

Նաեւ այս կէտին մէջ Բուշուեիզմի հեռ չէ Դաշնակցութիւնը:

Ազգութեանց մէջ մարդկային կեանքի շքեղագոյն խորհուրդներէն մէկը տեսնելով՝ Դաշնակցութիւնը համոզմով, հաստատով ու դաւանանքով, նսիբուած է աննշք արդար դառնի:

Եւ որովհետեւ Դաշնակցութիւնը անվերապահօրէն Ազգութեանց հեռ է, ուստի Բուշուեիզմը մոլեռանդաբար Դաշնակցութեան դէմ է՝ նենդօրէն ազգերը շոյելով և զաննք մոլորանքի մասնելով...

Բայց մի՞թէ դադանիք է, որ նաեւ այս պայքարին մէջ զո՛ր Դաշնակցութիւնն է. ան է, որ Ազգութեանց դատը պաշտպանելու համար հայաժմանքի կենթարկուի և ոչ թէ Հայոց ժողովուրդն է, իբրեւ ազգային յախտնական խորհուրդ ու մեծութիւն, որ հայաժմանքի լեղին կը քամէ Դաշնակցութիւնը պաշտպանած ըլլալու համար:

Առէք, մերջապէս, սրբութեանց սրբոցը մարդկային հոգիի՝ Ազատութեան դադախարը:

Բուշուեիզմը ամենէն ահաւոր, ամենէն վայրագ ու արիւնատենչ բռնութիւնը հաստատած է իր իշխանութեան ենթակա երկիրներու մէջ: Սորհրդային Աշխարհը համաժառ Վոլոզոխ մըն է, որու կատարին, ի տես բովանդակ մարդկութեան, խաչուած է անոր աստուածներէն մեծագոյնը՝ Ազատութիւնը:

Դաշնակցութիւնը քանի չունչ ունի իր բերնին մէջ, պիտի պայքարի Բուշուեիզմի դէմ՝ այս խաչուած աստուածը խաչին վար առնելու և զայն իր գահին վրայ բազմեցնելու համար:

Այս ճշմարտութիւնը գիտնալով՝ Բուշուեիզմը ամենէն վայրագ ատելութեամբ կը պայքարի Դաշնակցութեան դէմ՝ ստորնարար ամէն գոյք հիւսելով «Ազատութեան» հասցէին...

Հայաստանի ասպին իշխանաւոր՝ Ս. Թովմասեան՝

Հայկումկուսի 1954 Փետր. 14ի նիստին անխռով կը յայտարարէր:

«Խաշնակցութիւնը ամբողջ նողկալի գործունէութիւնը ուղղուած է հայ ժողովրդի ազատութեան և անկախութեան դէմ» (Ս. Հայաստան, 15 Փետր. 1954):

Յանդգնութիւն չունի պատուութեան և անկախութեան Դէ՞մ խօսելու. Դաշնակցութեան դէմ ձակաա կը յարգարէ՛ ինքքինը իբրեւ սխոյանն ցոյց տալով այդ յախտնական արժէքներու...

Եւ մի՞թէ պարզ չէ, որ այս օրհասական գոտեմարտի մէջ Դաշնակցութիւնն է զո՛ւր Ազատութեան և ոչ թէ Ազատութիւնն է զո՛ւր Դաշնակցութեան:

Եթէ Դաշնակցութիւնը դաւեր Ազատութեան դէմ, մասնէր ու լքէր զայն՝ Բուշուեիզմը Դաշնակցութեան դէմ երբևէ պիտի չպայքարէր:

Բուշուեիզմի պայքարը ԱնՁե՛ՐՈՒ դէմ չէ, այլ ԳՍՂԱՓՍՐՆԵ՛ՐՈՒ դէմ է:

Իր պայքարը դաշնակցական ԿԱԶՄԻ դէմ չէ, այլ դաշնակցական ՎԱՐԳՆԳԵՏՈՒԹԵԱՆ դէմ է:

Բուշուեիզմը մոլեռնաբար Դաշնակցութեան դէմ կը պայքարի, որովհետեւ Դաշնակցութիւնը հակաբոլշեիկ դադախարներ կը դաւանի ու կը պաշտպանէ:

Բայց որովհետեւ Բուշուեիզմը ուժ չունի իր մէջ յայտնադէպ Դաշնակցութեան դաւանած ԳՍՂԱՓՍՐՆԵ՛ՐՈՒ դէմ հրապարակ դալու, ուստի նենդարար, հանրութիւնը մոլորանքի մասնելով, շարունակ ԴԱՇՆԱՎՏՈՒԹԻՒՆ բառը կը հոյովէ, գիտնալով մէկտեղ, որ այդ բառը ՈՉԻՆՁ է ստանց այն դադախարական սրբունակութեան, զոր ան ունի:

Սորհրդային Հայաստանի երէկի ամենազօր իշխանաւորները ամբաստանելով, որոնք այսօր, զլիսուորութեամբ Գրիգոր Աբու թիւնովի, անյայտ և անտոյզ ձակատաքի մասնուած են, «Ս. Հայաստան» իր 1954 Փետր. 19ի խմբագրականով կը գրէր.

«Հայկումկուսի Կենտրոնական Կոմիտէի նախկին գեղավարուի ընդ լուրջ պայքար չէր կազմակերպում բուրժուական իդէոլոգիայի, մասնաւորապէս բուրժուական

նացիոնալիզմի ռեցիդիվների (յանցակրկնություն) դեմ: Նա իրականում փչ բան էր անում միջազգային իմպերիալիզմի գործակալների՝ դաշնակների՝ ռեակցիոն իդեոլոգիայի մերկացման ուղղությամբ: Հենց դրանով պետք է բացատրել նաև այն փաստը, որ մինչևի հիմա հրապարակի վրայ չկայ շատ քչ փչ լիարժեք մարքսիստական մի աշխատություն, որը, ինչպես նարկն է, մերկացներ միջազգային իմպերիալիզմի վարձկան դաշնակների նույնպիսի կերպարանքը:

Եվ այսօրն դիրքին ըլլար Դաշնակցություն «ռեակցիոն իդեոլոգիայի», անոր գաւանձը ԳՂԱՓԱՐՆԵՐՈՒ և ՄԿԶՖՈՒՆԵՐՆԵՐՈՒ «ժերկացման» գործը, մասնաձևում «լիարժեք մարքսիստական աշխատությունը» վաղուց հրատարակումս կ'ըլլար...

Ո՛չ, գիրքին չէ:

Դիրքերը Դաշնակցություն հասցէին ստատարաբ շտաբում փողոցային հայհոյանքներն են, միտմաններուն այն պատրանքը սույու համար, թէ դաշնակցական ՎԱՐԳԱՊԵՏՈՒԹԵՆԷ զուրս և անկէ սնկախարար ինչ - որ... Դաշնակցություն կայ եղեր:

Դիրքին չէ մանաւանդ անոր համար, որ՝ խոստովանութեամբն իսկ մեր երկրի նոր իշխանաորի՝ Ս. Թովմասանի «մեմէ (համայնախորհրդ) ապահովագրումս չենք բուրժուական ռեակցիոն իդեոլոգիայի, մասնաւորապէս բուրժուա - նացիոնալիստական Դաշնակցությունս պարտիայի իդեոլոգիայի ներքափանցումից»:

Եւ սու այդ, ջանի որ «տպահոյադրումս» չենք՝

«Անիրաժեշտ է... վեուակնօրէն արմատախիլ անել բուրժուական իդեոլոգիայի ազդեցութեան ներքափանցումը սովետական մարդկանց միջավայրը, ուժեղացնել պայհար բուրժուական նացիոնալիզմի դեմ...» (Պ. Հասասան, 15 Փետր. 1954):

Մեր այսօրուան խորագրականը իր խորքին և էութեանը մէջ նուիրումս է ճիշդ այս սպանիչ խոստովանութեան:

Դաշնակցություն «իդեոլոգիա»յի, անոր գաղափարու-

խոստովան ՆԵՐԹԱՓԱՆՑՈՒՄԻ դէմ որեւէ փրկութիւն չկայ...

Չուր է պոչարը...

Սրբան սյս պայքարը սասականայ, այնքան «ներքափանցում»ը պիտի խորանայ...

Իր նախորդը՝ պատահասում Գրիգոր Արութինովը բնագոյանով՝ իր նայն ճասին մէջ Ս. Թովմասեան կը բացազանչէր:

«Խոշոր պիտիներ են քոյլ տրուել... ջուր ենք լցնում բուրժուական նացիոնալիզմի ջրապահին»...

Ու «լուր» պիտի «լցնեն» նաև ասիկ էարբ...

Եւ ճիշդ այդ պատճառով ալ «ջրապահ»ը այնքան արգիւնաորապէս կը գործէ թէ՛ Սփիւրքի և թէ՛ հայրենի երկրի մէջ...

Կարենայ սոկայու համար իրրեւ իշխանութիւն, Բուլշեիզմը հարկադրումս է, սեւարար խեղաթիւրերով, կեղծելով ու ստելով, այն ԳՂԱՓԱՐՆԵՐԸ կրկնել, ինչոր Դաշնակցությունը կը պաշտպանէ...

Իսկ Դաշնակցություն ԳՂԱՓԱՐՆԵՐԸ կրկնելով՝ պայքարիլ Դաշնակցություն դէմ գայն խորտակելու երազով, կարելի չէ...

Դաշնակցությունը դերեզմանի կարելի է, ըսած ենք անթիլ անկամներ ու կը կրկնենք նաև այսօր, միայն իր գասանած գաղափարները իՐԱԳՈՐԾԵՆՈՎ...

Յուրեժարար յերիւրել, կեղծել ու ստել կարելի չէ. բուլի են այդ դէնքերը «ներթախանում»ի դէմ...

Ահա թէ ինչու այսօր, յաւեա անմահ Մայիս 28ի այս հանդիսար տարեկարծին, օտարութեան փեղէն, ամուր համարումով ու անխախտ հաստարով, ի լուր քեզի՝ Բուլշեիզմ՝ ի յայէ և ի իրատ՝ բարձրաձայն կը յայտարարենք:

— Կը նանչնանք Բեզ՝ Բուլշեիզմ՝ անկախտենիչ հայութեան նենգօրէն օրօր կարգալով՝ դուն կ'երագես անոր բազմադարեան շէկ տեսիլքը՝ Մայիս 28ը գերեզմանել:

Պիտի չյաջողիս:

Մայիս 28ը օր մը Բուլ գերեզմանը պիտի վարէ եւ անոր վրայ իր յազրամակը տօնէ:

— Գիտե՞մ, կը նանչնամք քեզ՝ Բոլշեի՛զմ. Ապրիլ 24ը ուրանալով եւ Հայութեան այդ Մեծ Տօնին հետ դիւային խաղը խաղալով՝ կ'երագես անգամ մը եւս էնվերներն ու Թալէարմները կուրծ'իդ սեղմել եւ գտնեմք ետէն մեր վրայ նետել:

Պիտի չյաջողիս:

Շարունակ ոնիրներ որոնալով՝ օր մը ինքզն ոնիրներու մէջ քու անարգ շունչդ պիտի փչես:

— Անձանօք մը չես դուս մեզի՛. Բոլշեի՛զմ. սեեմ ու վեղար հագնելով ու կրօնաւորներ մոլորանքի մասնելով՝ կ'երագես ամբիշտ փոշիացնել Հայ եկեղեցին:

Չարաչարօրէն պիտի ձախողիս:

Մարդկային ազատ խեղճը շեղօրէն խորհրդաւորոյ բազմադաշեան Հայաստանիայց եկեղեցին, որ «ժողոջ» կարգացած է անքիւ բոնաւորներու գերեզմանի վրայ, գայն պիտի կարոյն նաեւ քո՛ւ գերեզմանիդ վրայ:

— Հինէն ծանօթներ ենք մե՛նք՝ Բոլշեի՛զմ, հոգիիդ բոլոր ծայքեր կը նանչնամք. սուտ փառաբանմանքներու մէջ Ազգեր ու Հայրենիքներ բնագնելով՝ կ'երագես գտնե՞ք դէպի մահ անազնորդել:

Երագնեց յօգս պիտի ցնդին սակայն:

Յաւերժութեան տանձնուած Ազգերն ու Հայրենիքները, որոնց կարգին նաեւ Հայաստանն ու Հայ Ժողովուրդը, քո՛ւ գերեզմանը պիտի փորեն եւ անոր վրայ իրենց յարքանակի փառաւոր տօներ տօնեն:

— Աւելի քան կէս դար քեզի հետ միատեղ կեանք ապրած ենք, Բոլշեի՛զմ. աշխարհ եկար Ազատութիւնը տանելով, կէս դար ապրեցար գայն տանելով, բայց եւ շարունակ անոր հասցէին սուտ փառաբանմանքներ հիւսելով: Հրավառ իզձ մը ունիս — վերակերտել մարդը եւ անոր հոգիէն խպտա վտարել Ազատութեան ընդոճին Գարօսը, այն մեծ խորհուրդը, որ մարդը կը նմանցնէ Աստուծոյ:

Չարաչարօրէն պիտի ջնխջնխուիս:

Բազմիցս խաչուած Ազատութիւնը կրկին յարութիւն պիտի ստնէ եւ համայն մարդկութեան խելայեղ ցնձութեան մէջ քեզ, անարգ ու արհեստանց դատին, գերեզման դնէ:

— Եւ, վերջապէս, գիտե՞մ ու կը նանչնամք քեզ, Բոլշեի՛զմ. դուն հայ կեանքի մէջ միայն մէկ երագ ունիս — համաժառայ գերեզմանի մը վերածել: Հայութեան հոգին եւս հոս ամբիշտ Գաշնակցութիւնը բազել:

Ահա կը յայտարարենք քեզ հանդիսաւորապէս, Մայիս 28ի այս նուիրական տարեդարձին:

Երագիդ հասնելու համար, Բոլշեի՛զմ, դուս Գաշնակցութեան դէմ պայքարի միայն ել եւ գէնք կը գործածես — ԵԱԲԷՌԻՔԻՆԻՆ, ՍՈՒՏ ԵՒ ԲՈՒՆՈՎԻՆԻՆ:

Այս գէնքերն անգոր են Գաշնակցութեան դատանմէի դէմ:

Բոնութեամբ խաչուած Գաշնակցութեան ԳԱՂԱՓԱՐՆԵՐԸ՝ մահ պիտի բերեն քու այդ բոնութեան:

Ու նուիրական օր մը, համաժողովրդական ընդհանուր ցնձութեան մէջ, քու գերեզմանիդ վրայ, Ազատ, Անկասկեւ Միացեալ Հայաստանի եղվանիին տակ, Գաշնակցութիւնը պիտի տօնակատարէ իր ամեն գաղափարներու յարքանակի փառատեղ տօնը:

ՔԵԶԷ ՀԵՏ ՄԻԱՍԻՆ ՄԵՆՐ ՊԵՏԻ ՏԵՄՆԵՆՔ ՕՐԵՐՈՒ ԱՅՍ ՕՐԸ:

(«Յուարեք» 1954 Մայիս 29ի

խորագրակամը)

